

يك درس و چند معلم

تجربه‌ای موفق از تدریس بچه‌ها به هم‌کلاسی‌هایشان

گفت‌وگو از: نصرالله دادار
عکاس: اعظم لاریجانی

انتخاب روش تدریس مناسب همواره یکی از دغدغه‌های جدی معلمان متعهد است. به گفته برخی متخصصان تعلیم و تربیت، يك روش تدریس موفق در يك کلاس لزوماً نمی‌تواند در کلاس دیگر مؤثر افتد. بنابراین، معلمانی هستند که می‌کوشند روش‌هایی متناسب با نیازها و شرایط کلاس خود را به کار بگیرند. یکی از این معلم‌ها خانم مهناز صالحی، دبیر شیمی دبیرستان دولتی علی‌اکبر صبوری (منطقه ۷ تهران) است که با انتخاب «روش تدریس معلم‌یار» توانسته است در رشد تحصیلی دانش‌آموزان نقش بسیار مؤثری ایفا کند.

در پایه اول، از آن‌جا که هنوز بچه‌ها را نمی‌شناسیم، نمره درس علوم و معدل آن‌ها را ملاک انتخاب «معلم‌یار» قرار می‌دهیم. بعد که درباره بچه‌ها شناخت پیدا کردیم، کل کلاس را به چند گروه تقسیم می‌کنیم. البته ورودی‌های مدرسه ما از لحاظ سطح علمی خیلی با هم فرق دارند. بنابراین باید در مورد هر یک روش‌های خاصی را اعمال کنیم. بعد از اینکه بچه‌ها گروه‌بندی شدند، آن‌ها که معدل بالاتری دارند سرگروه و اگر راضی بودند «معلم‌یار» می‌شوند. بقیه بچه‌ها انتخاب می‌کنند که در گروه

روش معلم‌یاری، همان‌طور که از نامش پیداست، دانش‌آموزان را کمک یا دستیار معلم قلمداد می‌کند. فهم قسمت‌های مشکل درس با بیان هم‌کلاسان راحت‌تر می‌شود. گاهی ممکن است دانش‌آموز متوجه توضیحات معلم نشود، بنابراین، غیر از معلم، باید کسی باشد که بعد از کلاس بتواند به او کمک کند. معلم‌یارها چنین نقشی دارند. در این فرایند معلم‌یارها خودشان هم بیشتر یاد می‌گیرند. یعنی نوعی رابطه برد برد برقرار می‌شود و هر دو طرف سود می‌برند.

«معلم‌یارها» را چگونه انتخاب می‌کنید؟

با خبر شدیم شما با اجرای «روش معلم‌یاری» توانسته‌اید در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نقش مؤثری ایفا کنید. چطور شد که این روش را انتخاب کردید و چه مدت است که آن را به کار می‌برید؟

حدود هشت نه سال است که با روش «معلم‌یار» کار می‌کنم. پیش از آن از روش «تدریس فعال» استفاده می‌کردم که مشارکت دانش‌آموزان را می‌طلبید و فعال‌تر از روش معلم‌یاری بود. اما این روش برای دانش‌آموزان کمی سخت بود. اولیا هم راضی نبودند.

کدام سرگروه قرار بگیرند.

بعد از اینکه گروه‌ها مشخص شدند، از سرگروه‌ها گزارش کار می‌خواهیم؛ دربارهٔ اینکه چه روزهایی درس را کار کرده‌اند، کدام مباحث را مطالعه کرده‌اند و ...

یکی از وظایف سرگروه، پرسش از دیگر اعضای گروه به صورت شفاهی یا کتبی و دادن نمره به آن‌هاست. من این نمره‌ها را با مداد وارد دفترم می‌کنم تا بچه‌ها بدانند امتحاناتی که سرگروه‌ها می‌گیرند برای معلم نیز ارزش دارد.

البته از اعضای گروه‌ها نیز دربارهٔ نحوهٔ فعالیت سرگروه‌ها نظرسنجی می‌کنیم. مثلاً بعضی از دانش‌آموزان بعد از مدتی اعلام می‌کنند که دیگر نمی‌خواهند در آن گروه باشند و من در صورت امکان گروهشان را تغییر می‌دهم تا اجبار در کار نباشد.

کلاس درس را چگونه آغاز می‌کنید؟

بچه‌ها سر کلاس می‌نشینند. من به روش معلم‌محوری درس را توضیح می‌دهم. آخر ساعت، سرگروه‌ها از اعضای گروه خود می‌پرسند که آیا اشکالی در درس دارند یا نه. اگر اشکالی باشد، آن‌ها درس را برای اعضای خود توضیح می‌دهند.

بعضی مواقع هم سؤالاتی می‌پرسم که باید به صورت گروهی جواب دهند. بعد از اینکه کمی کار گروهی قوت گرفت، به آن‌ها می‌گویم که جلسهٔ بعد از ضعیف‌ترین فرد گروه سؤال می‌پرسم و به همهٔ اعضای گروه نمره می‌دهم. اینجاست که همهٔ اعضای گروه به ضعیف‌ترین‌هایشان آموزش می‌دهند تا سطح گروه ارتقا یابد.

چه میزان از وقت کلاس را گروه‌ها با هم کار می‌کنند؟

تقریباً در هر جلسهٔ درس از ۹ تا ۱۰ دانش‌آموز پرسش کلاسی انجام می‌دهم. پس از آن که پرسش و پاسخ‌ها انجام گرفتند و موارد ضعف بچه‌ها مشخص شدند، درس جدید را آغاز می‌کنم. پس از آن، اگر زمانی باقی ماند، بچه‌ها به صورت گروهی با هم کار می‌کنند. بیشتر زمان ما به پرسش و پاسخ می‌گذرد که البته خودم هم بر این قسمت تأکید دارم و وقت بیشتری به آن اختصاص می‌دهم تا از بچه‌ها رفع اشکال شود. البته هنگامی که من از بچه‌ها درس می‌پرسم، بقیهٔ گروه‌ها مشغول بحث و رفع اشکال از یکدیگرند، یعنی هم‌زمان گروه‌ها نیز فعال هستند. من در کلاس حداکثر ۲۰ دقیقه صحبت می‌کنم. بقیهٔ ساعت کلاس، بچه‌ها از هم سؤال می‌پرسند و رفع اشکال می‌کنند.

نقاط قوت «روش معلم‌یار» چیست؟

این روش هم برای معلم و هم برای معلم‌یار و دانش‌آموز ضعیف خوب است. کار من معلم خیلی سبک‌تر می‌شود. دانش‌آموز ضعیف از معلم‌یار که هم کلاسی‌اش است خجالت نمی‌کشد و به راحتی می‌تواند مشکلش را رفع کند و سرگروه‌ها

هم با تکرار مطالب بهتر یاد می‌گیرند. خودشان هم اقرار می‌کنند که گاهی آن قدر مباحث را تکرار و مرور می‌کنند که به حافظهٔ درازمدتشان منتقل می‌شود.

استقبال بچه‌ها از این روش چگونه بوده است؟

خیلی خوب. حتی گاهی برخی از دانش‌آموزان را که درس نمی‌خوانند و معمولاً سرگروه‌ها را خیلی اذیت می‌کنند، از گروه کنار می‌گذاریم. ولی خودشان بعد از مدتی می‌خواهند به گروه برگردند. یعنی دوست دارند در گروه باشند. البته وقتی از گروه خارج می‌شوند، باز

هم در کلاس حضور دارند، ولی پرسش و پاسخ را خودم با آن‌ها انجام می‌دهم.

ارزیابی شما و اولیا از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با استفاده از این روش چیست؟

خیلی خوب. با توجه به ورودی‌های مدرسه و کلاس، راضی هستم. فکر می‌کنم حداقل یک سوم از محتوای کتاب برای مدت‌ها در ذهن ضعیف‌ترین افراد کلاس می‌ماند، چراکه مطالب مدام تکرار می‌شوند. اولیا هم از این شرایط راضی هستند.

مشکلات این روش چیست؟

من ضعفی ندیدم و فکر می‌کنم بچه‌ها هم راضی‌ترند.

به نظر شما با این روش می‌توان درس‌های دیگری مثل ریاضی،

فیزیک و ... را تدریس کرد؟

در مورد درس‌هایی مانند ادبیات نمی‌دانم، اما دربارهٔ علوم پایه می‌تواند مفید باشد. شیمی سوم کاملاً حالت مسئله‌محور دارد. یعنی مثل ریاضی و فیزیک است. من مسئله‌ها را در اختیارشان قرار می‌دهم و گروه‌ها باید آن‌ها را حل کنند. بعضی وقت‌ها هم مسئله کاملاً ناآشناست. باز خورد این روش در امتحان نهایی که سراسری است بیشتر مشخص می‌شود، اما در پایه‌های اول و دوم که امتحان داخلی است کمتر نمود دارد. البته همکاران ریاضی و زبان ما هم تا حدودی از این روش استفاده می‌کنند.

این کارت‌های آموزشی که روی میزتان هست، به چه درد می‌خورند؟

حفظ کردنی است. این کار سرعت خواندنشان را بالا می‌برد و آن‌ها را زودتر به نتیجه می‌رساند.

شما چه کارت‌هایی را تولید کرده‌اید؟

من روی کارت‌ها سؤال‌هایی را که می‌خواهم بپرسم نوشته‌ام و هنگام پرسش و پاسخ در اختیارشان قرار می‌دهم. یعنی دیگر وقت صرف خواندن یا نوشتن سؤال‌ها نمی‌کنم. کارت‌ها را در اختیارشان قرار می‌دهم تا سؤال‌ها را به دفترشان منتقل کنند و جواب دهند. در همان حین پاسخ‌ها را می‌بینم و اشکالاتشان را گوشزد می‌کنم تا بدانند

در کدام قسمت ضعف دارند. در این روش، دانش‌آموز با آگاهی از ضعفش در برطرف کردن آن می‌کوشد.

نمرهٔ مستمر و آخر ترم بچه‌ها را چگونه می‌دهید؟

نمرهٔ مستمر با عملکردشان در کلاس مشخص می‌شود. هر نمره‌ای که در کلاس می‌گیرند، در مستمر لحاظ می‌شود.

نمرهٔ گروه‌ها را هم در نمرات فردی لحاظ می‌کنید؟

چون تفاوت میان افراد گروه از لحاظ سطح تحصیلی زیاد است، نمی‌توان به صورت گروهی نمره داد؛ ممکن است حق دانش‌آموز قوی ضایع شود. به همین دلیل دیگر نمرهٔ گروهی را لحاظ نمی‌کنم.

با نمره‌هایی که معلم‌یارها می‌دهند، چه می‌کنید؟

آن نمره‌ها را تأثیر می‌دهم، اما نه به صورت صددرصد. در خیلی از موارد بچه‌ها با خود وسایلی می‌آورند و به صورت گروهی در کلاس آزمایشی انجام می‌دهند. نمرات کار گروهی را در این قسمت بیشتر اعمال می‌کنیم.

سخن آخر: از اعتمادتان به بچه‌ها راضی هستید؟

من به تجربه دریافته‌ام، اگر به بچه‌ها اعتماد کنیم، نتیجه رضایت‌بخش خواهد بود. ■

